

LAUSUNTO YLEISEN ASEVELVOLLISUUDEN KEHITTÄMISESTÄ JA MAANPUOLUSTUSVELVOLLISUUDEN TÄYTTÄMISESTÄ, VN/1387/2020-PLM-8.

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi kiittää puolustusministeriötä mahdollisuudesta lausua parlamentaariselle komitealle yleisen asevelvollisuuden kehittämisestä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisestä. Allianssi lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Lyhyesti

- Nykyinen asevelvollisuusjärjestelmä on sukupuolten kannalta epätasa-arvoinen. Siviilipalvelusjärjestelmän kesto tulee tarkastella YK:n ihmisoikeusneuvoston määräaikaissäraportin huomioiden perusteella. Järjestelmässä on ongelmia myös sukupuolen moninaisuuden ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten kannalta.
- Komitean työskentelyssä on kiinnitettävä huomiota kutsunnoissa hylkäämiseen ja varusmiespalveluksen keskeyttämiseen liittyviin syihin ja seurauksiin.
- Kutsunnat tulee ulottaa koko ikäluokkaan ja näin mahdollistaa viranomaisten tarttuminen syrjäytymisuhan alla oleviin nuoriin.
- Nuorten osallisuutta asevelvollisuuden kehittämisessä on vahvistettava, sillä uudistus koskee keskeisesti nuoria. Allianssi ehdottaa puolustusministeriöön perustettavaksi omaa nuorten paneelia.

Tasa-arvo nykytilanteessa

Suomen perustuslaki asettaa jokaiselle Suomen kansalaiselle velvollisuuden puolustaa isänmaata. Käytännössä rauhanajan oloissa maanpuolustusvelvollisuutta sovelletaan miehiin yleisen asevelvollisuuden muodossa. Nykyinen asevelvollisuusjärjestelmä on sukupuolten kannalta epätasa-arvoinen. Naissukupuoli on kokonaan velvollisuudesta vapautettu. Nykytilanteessa ongelmallista on myös se, että juridisen sukupuolen voi vaihtaa vasta 18-vuotiaana, siis samana vuonna, kun nuori on velvollinen osallistumaan kutsuntoihin. Tilanne on ongelmallinen transmiesten ja juridisesti miehenä kohdeltavien muunsukupuolisten kannalta.

Allianssi haluaa kiinnittää huomiota myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten asemaan armeijassa. Komitean tulee kiinnittää työssään huomiota syrjivien ja sukupuolittuneiden käytäntöjen kehittämiseen, jotta varusmiespalvelus on turvallinen ja houkutteleva vaihtoehto eri vähemmistöihin kuuluville. "Mitä kuuluu sateenkaari nuorille Suomessa"-tutkimuksen (2014) mukaan puolustusvoimissa vallitsee monia heteronormatiivisia käsityksiä, jotka saavat homot ja lesbot, bit ja transihmiset kokemaan asevelvollisuusaikansa haastavampana.

Nykymallisen siviilipalveluksen suorittaa alle kaksi prosenttia kutsuntavelvollisista. Suomessa siviilipalvelus on yli kaksi kertaa pidempi kuin lyhin varusmiespalvelus. Allianssi yhtyy YK:n ihmisoikeuskomitean näkemykseen siitä, että Suomen siviilipalvelusjärjestelmä on pituudeltaan rangaistuksenomainen. Siviilipalveluksen pituuden tulisi vastata paremmin

keskimääräistä varusmiespalveluksen suoritusaikaa. Allianssi yhtyy myös ihmisoikeuskomitean ja Euroopan neuvoston ihmisoikeusasiamiehen Suomelle antamaan huomautukseen totaalikieltäytyjien vapausrangaistuksista. Komitean tulee käsitellä työssään sekä siviilipalveluksen suorittavien että totaalikieltäytyjien asemaa, ja pyrkiä löytämään nuorten vakaumuksia ja yhdenvertaisuutta vahvistavia uudistuksia järjestelmään.

Kutsunnat ja asepalveluksesta putoavat nuoret

Vuonna 2017 julkaistussa selvitysmiehen raportissa (Hiilamo ym.) nuorten osallisuuden edistämiseksi kiinnitettiin huomiota toimenpiteisiin, joilla voidaan ennaltaehkäistä ja puuttua nuorten syrjäytymiseen, parantaa koulutuksen läpäisyä ja vähentää keskeyttämistä. Yksi raportin huomioista oli, että kutsunnoista hylkäämisen ja varusmiespalveluksen keskeyttämisen vaikutuksia nuorten opiskelu- ja työuriin on syytä tarkastella tarkemmin. Raportti tunnistaa varusmiespalveluksen keskeyttämisen ns. uudeksi sosiaalisesti riskiksi, joka voi vaikuttaa nuorten miesten syrjäytymiseen. Varusmiespalveluksen keskeytti 15,7 prosenttia vuonna 2018 palvelukseen tulleista. Suurin yksittäinen syy keskeyttämiseen olivat mielenterveysongelmat.

Jo nykyisellään on tunnistettu kutsuntojen tarjoama mahdollisuus tavoittaa nuorten miesten koko ikäluokka. Allianssin mielestä nykyistä kutsuntaprosessia tulee kehittää suuntaan, jossa kutsuntoihin osallistuisi tulevaisuudessa koko ikäluokka. Tällöin viranomaisilla olisi mahdollisuus tarttua syrjäytymisuhan alla oleviin nuoriin. Kutsuntojen ulottaminen koko ikäluokkaan lisäisi todennäköisesti myös merkittävästi asepalveluksen suorittavien naisten määrää. Sukupuolesta riippumattomat velvollisuudet, kuten kutsunnat, edistävät sekä naisten asemaa että ilmapiiriä, jossa myös naiset ovat haluttuja suorittamaan asepalveluksen.

Nykyisin kutsuntojen yhteydessä järjestettävä Aikalisä-toiminta tarjoaa tukea ja apua asevelvollisuusikäisille miehille sekä naisille, jotka haluavat vapaaehtoiseen asepalvelukseen. Aikalisä-toiminta tarjoaa nuorelle tukea ennen kutsuntoja, kutsunnoissa, palveluksen suorittamisen aikana tai päättyessä. Aikalisä-toiminta on moniammatillista yhteistyötä etsivien nuorisotyöntekijöiden, puolustusvoimien, siviilipalveluksen, sosiaalityön, terveystoimen sekä asumiseen, toimeentuloon, opiskeluun ja työhön liittyvien ja KELAn ja Valtiokonttorin palvelujen kanssa. Toiminta on koko maan kattavaa ja toimintaa ylläpitävät kunnat tai kuntien kanssa sopimuksen tehneet organisaatiot. Toiminta osaltaan täydentää puolustusvoimien ja siviilipalveluksen nuorelle palveluksen suorittamiseen tarjoamaa tukea. Aikalisä-mallin mukaista nuorten elämänhallintaa vahvistavaa toimintaa tulee edelleen jatkaa ja vahvistaa.

Nuorten osallisuus uudistuksessa

Maavoimien mukaan joulukuussa 2019 päättyneissä kutsunnoissa palvelukseen määrättiin yhteensä 73,49 prosenttia ikäluokan miehistä eli yhteensä noin 22 180 henkilöä. Varusmiespalvelus on nuorten miesikäluokkien yhteinen kokemus, mutta uudistusta valmistelevalle komitean osallistujajoukko on valittavan suppea. Allianssin mielestä on tärkeää, että työssä kuullaan mahdollisimman laajasti ja kattavasti erilaisia nuoria.

Allianssi esittää parlamentaariselle komitealle, että se mahdollistaa nuorten osallistumisen uudistuksen valmisteluun esimerkiksi perustamalla puolustusministeriön oman nuorten paneelin. Paneeliin voitaisiin valita turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta kiinnostuneita nuoria esimerkiksi kansalaisjärjestöjen ehdottamina. Nuorten vahvasta ja jatkuvasta osallistumisesta voisi olla apua alhaalla olevan nuorten maanpuolustustahdon nostamisessa ja laskun syiden ymmärtämisessä. Paneelin tehtävänä on paitsi käsitellä ja kommentoida puolustusministeriön keskeisiä asioita, myös tehdä ministerille esityksiä niistä. Nuorten paneeli toimisi kansliapäällikön alaisuudessa ja sen toimintaan tulee varata kohtuulliset resurssit, kuten matkakulukorvaukset alueellisen yhdenvertaisuuden takaamiseksi.

Helsingissä 29.4.2020

Elisa Gebhard
Puheenjohtaja

Anna Munsterhjelm
Toiminnanjohtaja

Suomen nuorisovaltuustojen kattojärjestö Allianssi ry

Lisätiedot:

*Katja Asikainen, vaikuttamisen asiantuntija
p.044 31 41 324*